

Тетяна ЧУБАНЬ, Тетяна ЛЕВЧЕНКО

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРФЕКТИВАЦІЇ ВЕРБАЛЬНИХ ДІЄСЛІВ МОВЛЕННЯ

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 1 (37) 2017

УДК 81'367.625

Чубань Т., Левченко Т. Особливості перфективації вербальних дієслів мовлення; 13 стор., бібліографічних джерел – 7; мова – українська.

Анотація. У статті виділено основні аспекти дослідження перфективації вербальних дієслів мовлення у сучасній українській мові, досліджено питання про значення спостереження над дієсловом при вивченні української мови. Описано параметри перфективації вербальних дієслів мовлення. Виділено та охарактеризовано лексико-семантичні групи вербальних дієслів мовлення української мови, що мають свої особливості у сполучуваності з префіксами як реалізаторами словотвірної-граматичної та граматичної функції. Обґрунтування підтверджено прикладами. Зроблено висновки, що результативного значення вербальним дієсловом мовлення надає багато префіксів, що зумовлено домінантним становищем перфективних дієслів.

Ключові слова : дієслово, вид, вербальні дієслова мовлення, видові особливості, перфективація.

Постановка проблеми. Вербальні дієслова сучасної української мови мають великий потенціал видотворчих засобів, які поділяються на засоби творення виду до відповідних вербальних дієслів недоконаного виду та засоби творення корелятивів недоконаного виду до вербальних дієслів доконаного виду. У першій групі видотворчих засобів визначальна роль належить префіксам. Це означає, що від більшості вербальних дієслів недоконаного виду за допомогою різних префіксів утворюються дієслова доконаного виду, але тільки в структурі порівняно невеликої частини дієслівних основ (щодо всього загалу вербальних дієслів) вони виступають виразниками граматичного значення доконаного виду. Дієслова з такими префіксами і співвідносні з ними безпрефіксні вербальні дієслова формують видові кореляції. Загалом же префіксів надає дієсловом недоконаного виду нового граматичного та лексичного значення, тобто поєднує видотворчу (граматичну) й словотвірну функції.

Лексико-семантичні групи вербальних дієслів української мови мають свої особливості у сполучуваності з префіксами як реалізаторами словотвірної-граматичної та граматичної функції. Вони зумовлені семантичною ознакою граничності / неграничності, яку дієслова різних лексико-семантичних груп виявляють неоднаково. Дієслова лексико-семантичної групи із значенням мовлення за сполучуваністю з префіксами досить неоднорідні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У лінгвістичних працях уже є багато тлумачень про категорійні особливості дієслова: Русанівський В. М. [6], [7], Городенська К. Г., Кравченко М. В. [1], Овчиннікова І. І. [5] та ін. У працях «Словотвірна структура слова» (автори: Городенська К. Г., Кравченко М. В.), «Дієслівні категорії в синтагматичній і парадигматичній» (автор: Загнітко А. П.) [4] та статтях Городенської К. Г. «Аспектологічні характеристики дієслів руху, переміщення» [2] і «Видові протиставлення в системі сучас-

них дієслів» [3] описано особливості українського дієслова, видову структуру вербальних дієслів мовлення та видові кореляції дієслів, видотворення у системі дієслів, вияв похідних граматичних категорій дієслів.

Окреслення мети дослідження та формулювання завдань статті. Мета статті: встановити і описати особливості перфективації вербальних дієслів мовлення у сучасній українській мові. Готуючи статтю, мали на меті вирішити такі **завдання** : виявити особливості дієслів мовлення, установити видові особливості дієслів мовлення різних лексико-семантичних груп, схарактеризувати семантико-словотвірний потенціал дієслів мовлення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед вербальних дієслів у сучасній українській мові меншу за обсягом групу становлять вербальні дієслова мовлення, мислення, інтелектуальної діяльності людини, пор.: *говорити, казати, балакати, гомоніти, базікати, белькотати, лепетати, верзти, бовкати, мимрити, бурмотіти, гундосити, гугнявити, джеркотати, варнякати, міркувати, метикувати, вчити, просвіщати, творити* й под.

Загалом дієслів мовлення виражає неграничні дії, що зумовлює їх сполучуваність з префіксами, які мають обмежувально-темпоральну семантику. Але дієслова підгрупи мовлення неоднотипні за своїми семантико-стилістичними характеристиками, що надає процесам перфективації з участю цих префіксів певної специфіки.

Невелика частина дієслів мовлення, що виражають значення «усно обмінюватися, вести розмову з ким-небудь, означає взаємні дії, тобто такі дії, в яких бере участь діяч і один або кілька співдіячів». До них належать вербальні дієслова *говорити, балакати, гуторити* та відіменні дієслова *бесідувати, розмовляти, гомоніти* й под., напр.: *Всі кухарі і скороход, / Побравшись за руки, ходили / І все о плутнях говорили* (І. Котляревський); В хаті

старі балакали про свої справи (І. Нечуй-Левицький); Поки дорослі *гуторили* між собою, Леся й Михайлик прощалися з діворою (М. Олійник).

Кілька дієслів мовлення спеціалізуються на вираженні значення «усно повідомляти комусь про свої думки, почуття, волевиявлення тощо». Характерно, що дію цих дієслів чинить один, адресуючи її конкретно комусь одному або багатьом. Саме тому вона може сягати своєї внутрішньої межі, тобто мати граничний характер. Таку дію означають дієслова *казати, говорити, ректи* й под., напр.: *Каже* мати: – Ну, сідайте, – ой які ж ви молодці! (П. Тичина); Товариш *говорив* пласч нервово (М. Коцюбинський); І *квилить*, плаче Ярославна / В Путивлі рано на валу: / Вітрило-вітре мій єдиний, легкий, крилатий господине. (Т. Шевченко).

Велику групу становлять дієслова мовлення, які подають дії в стилістично зниженому плані, надаючи їм фамільярного або іронічного забарвлення. Вони представляють чиесь мовлення як необдуману, недоречну, пусту балаканину. Основною сферою їх вживання є розмовне мовлення, де вони використовуються як засоби створення експресивності. Крім виразної стилістичної маркованості, ці дієслова розрізняються ще й деякими відтінками свого лексичного значення, пор.: *базікати, бовкати, варнякати, верзякати, верзти, патякати, плести, плескати, ляпати, молоти, клепати* й под., напр.: Та держи невід, бісів сину! *Базікаєш*, а риба низом тікає (З. Тулуб); Піддавши інтимній щирості його голосу, *бовкає* (Ганна) й таке, чого вона комусь іншому, може, й віком б не сказала (П. Козланюк); – *Варнякаєте* ви таке, що воно зовсім не до діла (С. Васильченко); Пізно вночі він притягся додому і п'яно реготався та *верзякав* (П. Тичина); Він так багато *патьякав* про всяку всячину, а того, що мав сказати в першу чергу, так і не сказав (О. Гурейв).

В окрему, немалу за обсягом групу об'єднуються стилістично забарвлені дієслова мовлення, що вказують на характерну, здебільшого вроджену особливість мовлення людини, насамперед на швидкий темп мовлення та нерозбірливу, нечітку артикуляцію звуків тощо, пор.: *мимрити, белькотати, белькотіти, бурмотати, бурмотіти, бормотати, бормотіти, мурмотати, мурмотіти, лепетати, жєбоніти, джерготати, джерготіти, джеркотати, джеркотіти, гугнявити, гундосити* й под. Вони вживаються в розмовному та художньому стилях мови як емоційно-експресивні еквіваленти стилістично нейтрального дієслова *говорити* в його різних значеннях, напр.: – Бач! Плачуть, а лихо роблять! – *мимрила* Онися (І. Нечуй-Левицький); «Тату! *Белькотали* (діти), Тату, тату ... ми не ляхи! Ми ...» (Т. Шевченко); Гнат провинливо щось *мурмотів*, топтався коло жінки, не знав, що порадити і як вгамувати її (К. Гордієнко); Харитон кривився біля них дзигною

і джерготів Данилові в вухо (Ю. Смолич); – Ага, ага, – *гугнявить* старий Лука (І. Багмут).

Значення «володіти якою-небудь мовою» виражають насамперед стилістично нейтральні дієслова *говорити, розмовляти*, а також деякі стилістично марковані типу *балакати, белькотати, мимрити, джеркотати* й под., напр.: – А як я поїду за границю – там же всі *говорять* або по-французьки, або по-німецьки, то я ж би нічого не розуміла там (Леся Українка); Все тямлять (пани), *джеркотять*, як гуси, по-німецьки (Є. Гребінка).

Саме ці п'ять основних лексичних значень дієслів мовлення визначають їх сполучуваність з різними обмежувально-темпоральними префіксами. Так, зокрема, з префіксом *за-*, що визначає початкову стадію у розгортанні дії, поєднуються ті вербальні дієслова мовлення, які виражають значення «усно обмінюватися думками, вести розмову, бесіду з ким-небудь», «володіти певною мовою» та «говорити швидко, нерозбірливо або тихо, нечітко чи в ніс», пор.: *заговорити, забалакати, забурмотіти, замурумтотіти, забелькотіти, залепетати, зажебоніти, загугнявити* і т.д., напр.: Коли він зайде, то все щось *заговорить* до тітки, зажартує (Н. Кобринська); – Хто то? – спитала Марина. – *Заговорила!* Слава богу, *заговорила!* – почула вона чийсь голос (Панас Мирний); Поранений ще раз блимнув затуманеними очима, ворухнувся й щось *забурмотів* (І. Ле); Десятник *забелькотав* щось так скоро, що Гнат не зразу второпав (М. Коцюбинський); Дівчинка, поклавши голівку на плече матері, міцно обхопила її шию своїми рученятами й *залепетала*: – Моя мама, моя мама (Г. Коцюба).

З префіксом *по-*, що обмежує дії коротким проміжком часу, сполучаються майже всі дієслова мовлення, за винятком тих небагатьох, які виражають значення «усно повідомляти комусь про свої думки, почуття тощо», та деяких негативно забарвлених дієслів типу *плести, плескати, ляпати, молоти, клепати* й под., для яких значення мовлення є переносним, пор. *поговорити, побалакати, погуторити, пошушукатися, побазікати, поварнякати, побелькотати, побурчати, пожебоніти, погугнявити* й под., напр.: Вуйко Дорко *поговорив* кілька хвиль то з ріднею, то зі знайомими і пішов із панною Манею (О. Маковей); Таткові заграла (Юзя) мазура, з мамою *поговорила* по-французьки (Леся Українка); – Ну що ж ... *побалакали* трохи – пора додому (Г. Тютюнник); Дівчата вже давно пересіли од бузку до огради, *пошушукалися*, почмихотіли, всяк даючи Ладкові знати, що то вони з нього... (Г. Тютюнник); – Чи, може, нема бажання слухати? – похопився Верига. – Ми тут як вовгурі (вовки), живемо, то раді з причини *поварнякати* (П. Панч).

Від дієслів мовлення, на відміну від дієслів звучання, обмежено утворюються пердуративні дієслова з префіксом *про-*. Річ у тому, що значення цього префікса сумісне із значеннями тих дієслів, які виражають тривалі дії. Серед вербальних

дієслів мовлення такими є ті, що вказують на усний обмін думками мовця або мовців з ким-небудь та на усне висловлення, виголошення думок мовцем, яке не звернене ні до кого, пор.: *проговорити, пробалакати, прогуторити, пробазікати, проварнякати* й под., напр.: Вантажники, моряки й рибалки. Скільки прекрасних вечорів *проговорили* вони зі мною (Ю. Яновський); Раз увечері затягла його до себе весела компанія. Випили по чарці, *пробалакали* цілий вечір (І. Нечуй-Левицький); Чималу годину *прогуторили* (Одарка й Карпо) (Панас Мирний). Крім префікса *про-* цю слотовірну функцію іноді виконує префікс *від-*, напр.: *відговорити* дві години (майже годину, понад годину, близько години тощо).

Вербальні дієслова мовлення відрізняються від вербальних дієслів звучання і за своєю сполучуваністю з фінітивними префіксами. Вони зовсім не поєднуються з префіксом *від-*, який вказує на завершення дії, що вичерпала себе. Фінітивні префікси *пере-* і *до-*, як свідчать матеріали тлумачного словника української мови, приєднуються лише до деяких найуживаніших дієслів мовлення. Так, *пере-* означає припинення дій, виражених вербальним дієсловом *говорити* та відіменним *гомоніти*, а *до-* вказує на доведення до кінця дій, які передають дієслова *говорити, балакати та казати*, пор.: *переговорити, перегомоніти, договорити, добалакати, доказати*, напр.: На селі стало тихо. *Переговорили* люди... вирішили – схаменулась дівчина, за розум береться (С. Васильченко); Всі, недослухавши розмову, *недоговоривши* слів, попливли до гурту (С. Васильченко); Біля воза Зінька ніяк не *добалакає* з дівчатами; уже й Степан гукає, щоб іти (А. Головка); Звичайно, його дуже цікавило те, що почала і не *доказала* дочка (А. Головка). За нашими спостереженнями, у розмовному мовленні рививається значно більше вербальних дієслів мовлення з фінітивними префіксами *пере-* і *до-*. Це дієслова *перебалакати* (Люди *перебалакали* про цю подію та й забули про неї), *перебазікати* (Недрузи *перебазікали* й залишили їх у спокої), *переварнякати* (П'яниці *переварнякали* та й заснули), *перепатякати* (Господар стояв на подвір'ї і чекав, поки зайда *перепатякає*), *добазікати* (Він чекав, доки той балакун *добазікає*), *допатякати* (Всі з нетерпінням чекали, доки цей оратор *допатякає*) і под.

З фінітивним префіксом *про-* поєднуються лише ті вербальні дієслова мовлення, які означають невиразне, нерозбірливе говоріння. Цим вони зближуються з вербальними дієсловами звучання, що відтворюють звуковий вияв птахів. Подібно до них, ці дієслова мовлення з префіксом *про-* виражають завершення нерозбірливого говоріння, що являє собою суцільний потік невиразних звуків людини, пор.: *промимрити, пробелькотати, пробелькотіти, пролететати, прогугнявити, прожебоніти* й под., напр.: Черкашин *промимрив* щось незрозуміле, мабуть, це була подяка (Л. Дмитерко);

– Ви, – *пробелькотала* (Ольга), вся червона з досади, – ви, я вас зневажаю! (І. Вільде); Лазаревський розгубився, зашарівся, *пробелькотів* щось невиразне і, впустивши кашкет, вилетів з кабінету (З. Тулуб); – Нащо було так?.. Нехай би собі... – несміливо *прожебоніла* Юзя (Леся Українка).

Обмеженіше виявляється перфективізація вербальних дієслів мовлення за допомогою кількісних префіксів. Виразником кількісно-темпорального значення так само виступає редуплікований префікс *попо-*, який вказує на багато разів здійснювану, повторювану дію. Словник української мови подає лише одне дієслово з цим префіксом, а саме дієслово *попоговорити*, напр.: – Ви, Прокоповичу, його мало знали, а я то чималенько з ним *попоговорив* (А. Ішук). Значно більше дієслів з префіксом *попо-* рививається в розмовному мовленні, оскільки і сам префікс, і більшість дієслів мовлення є стилістично маркованими, закріпленими насамперед за розмовним стилем мови. Цілоком природним у розмовному мовленні є використання дієслів *попобалакати* (Ох і *попобалакали* в селі про них), *попогуторити* (*Попогуторили* того дня ми з гостем), *попобазікати* (*Попобазікала* ти сьогодні), *поповарнякати* (*Поповарнякали* п'яниці того вечора), *попопатякати* (*Попопатякала* вона з жінками біля магазину), *попобелькотати* (*Попобелькотав* він по телефону), *поподжеркотати* (*Поподжеркотали* вони в коридорі) та інших.

Кількісно-дистрибутивного значення деяким вербальним дієсловам мовлення надає префікс *пере-*. Він вказує на поширення дії на багато об'єктів, пор.: *переговорити, перебалакати* (про багато чого-небудь або про все), напр.: Того вечора Глушук і Артёмов багато чого *переговорили* про життя людей на світі (С. Чорнобривець); На довгій шляху про все довелося *перебалакати* (М. Шеремет).

Значно частіше у вербальних дієслів мовлення кількісне значення поєднується з результативним, а точніше кількісне значення спричиняється до результативного. Саме цими синкретичними слотовірними значеннями префіксів перфективізація вербальних дієслів мовлення відрізняється від перфективізації вербальних дієслів звучання. На їх основі виділено групу спеціально-результативних способів дієслівної дії, що об'єднує дієслова доконаного виду, в яких значення досягнення результату дії ускладнюється додатковими значеннями.

Результативного значення вербальним дієсловам мовлення надає багато префіксів, але в кожного з них воно невіддільне від якогось іншого – кількісного, фінітивного, ітеративного, дистрибутивного, кумулятивного тощо. Найчастіше досягнення результату вони представляють як наслідок повного завершення дії. Сам результат префікси дієслів мовлення конкретизують по-різному. Так, зокрема, префікси *в-*, *на-*, *під-* визначають його як „переконати когось у чому-небудь,

схилити його до чого-небудь, підбурити», пор. вербальні дієслова *вговорити, наговорити, підговорити* й відіменні дієслова *вмовити, намовити, підмовити*, напр.: Ну, ні, він зумів її *вговорити*, вона теж поїде (О. Донченко); Староста підбурив студентів, *наговорив* проти викладача; До Тараса вже підходили дехто з тих, що раніше тільки відмовчувались. Тепер вони питали, чи воно ж правду казала дівчина, чи, може, її *підговорили* (І. Микитенко). Префікс *від-* вказує на цілком протилежний результат дії, вираженої дієсловом мовлення, «переконати когось не робити чого-небудь, відрадити його від чогось», пор. вербальне дієслово *відговорити* й відіменне дієслово *відмовити*, напр.: Ще в Києві він обстоював те, що їхати до Харкова всім з їхньої делегації ніяк не слід. Гайовий не поділяв його побоювань, Гайового підтримав Савчук. І таки *одговорили* (А. Головка). Префікс *за-* результативне значення дієслів мовлення представляє як «відвернути увагу співрозмовника від того, що його раніше цікавило», пор.: *заговорити, забалакати*, напр.: Доктор Івановський *заговорить* пацієнтку, тим часом професор Трембовський напише записку до психіатрії і пошле її з таксі (Ю. Смолич); Помітивши, що йому загрожує неприємність, доклала (Надія) чимало зусиль, щоб *забалакати* розгніваного Страшка (Я. Баш). Префікси *на-, об-, о-* виражають спільне результативне значення – «звести на кого-небудь наклеп, звинуватити його в чомусь», пор. вербальні дієслова *наговорити, обговорити, оговорити* й відіменне дієслово *обмовити*, напр.: Чого то вже вони (вороги) на Бруса не *наговорили*? Хоч голову йому зараз знімай (Г. Квітка-Основ'яненко); Ще поки Маса молодша була, то хоч вередлива була, та не осудлива; а як стукнуло вже за двадцять, то ту осудила, ту очорнила, ту *обговорили* (А. Свидницький); Жінку безпідставно *оговорили*. Префікс *об-* передає ще одне результативне значення – «обмінявшись думками, враженнями, детально проаналізувати кого-, що-небудь», напр.: *обговорити*. Пор. у реченнях: На зборах *обговорили* кандидатуру на посаду директора інституту; *Обговорили* справу докладно, і цар згодився на Каркайлову раду (І. Франко). Префікс *о-* надає дієсловам мовлення результативного значення – «попередньо домовитися про що-небудь», напр.: *оговорити* (У документі *оговорили* всі умови вивезення товарів). Результативне значення префікса *пере-* конкретизується як «домовитися про що-небудь, з'ясувати щось під час розмови з ким-небудь», пор.: *переговорити, перебалакати*. Напр.: Максютя *переговорив* з бетонницями, щось показав їм рукою в протилежний кінець майданчика (О. Гуреїв); (Захарко) – Іди стань ось сюди, доки я з Василем *перебалакаю* (М. Кропивницький). Префікс *роз-* надає дієсловам мовлення результативного значення «розважити, вивести із стану задуми», напр.: *розговорити*. Пор. у реченні: Зітхнула Настя важко, обтерла сльози дрібні та й

каже: – Сядьте ближенько, мамо. Погомоніть, тіточко, *розговорить* мене (Марко Вовчок).

Як бачимо, у контексті лише двох дієслів мовлення – *говорити* і *балакати* – велика кількість дієслівних префіксів реалізувала широкий спектр результативних значень, тісно пов'язаних із значенням повноти вияву дії. Перфективні дієслова мовлення, що виражають повноту результату дії, становлять одну з підгруп інтенсивно-результативного способу дієслівної дії.

Кількісно-результативного значення, яке передає велику кількість результатів дії, вербальним дієсловом мовлення надає префікс *на-*, пор.: *наговорити, набалакати, набазікати, напатякати, намолоти, напелести* й под. Напр.: – Моя Олена була особливо привітна та балакуча. За сніданком *наговорила* стільки всякої всячини, що іншій на тиждень вистачило б (Я. Гримайло); Щоб не *набалакав* Вадик у запалі зайвого, Друзь перебив його (Ю. Шовкопляс); Може, де переборшу. А де не дотну, може, такого *набазікаю*, що і в шапку не забрати – дарма. (Марко Вовчок); Чого й справді сунулися було (хазяйці) до штабу? Ще *напатякає* чого зайвого (Ю. Бедзик); – Я відчуваю знов, що в захопленні, мабуть, дурниць *наплів...* (І. Ле). У дієслів мовлення з префіксом *на-* кумулятивне значення виявляється дещо слабкіше, ніж у дієслів конкретної фізичної дії (пор.: *напекти* пірижків, *наварити* страв, *нарізати* хліба й под.), але, незважаючи на це, їх також зараховують до нагромаджувального способу дієслівної дії.

Кількісно-результативне значення префікса *пере-* вказує на те, що досягнення результату стало можливим внаслідок значного вияву дії, пор.: *переговорити, перебалакати* (говорячи, балакаючи більше за кого-небудь, примусити його замовкнути). Напр.: *Переговорити* її було неможливо. Вона сипала по тисячі слів за хвилину (І. Рябокляч); Виступали здебільшого дівчата, а це такі сороки, що їх не *перебалакаєш* (П. Кочура).

Деякі префікси можуть надавати дієсловам мовлення дистрибутивно-результативного значення, коли вони вказують на почергове поширення дії на кілька об'єктів, напр.: *обговорити* (Виборці *обговорили* кожну кандидатуру в порядку надходження), *вговорити* (Директор зустрівся з кожним наодинці і *вговорив* усіх не залишати роботу). З цим значенням вживаються відіменні дієслова *обмовити* (За тиждень вона *обмовила* всіх своїх сусідок), *вмовити* (Матері вдалося *вмовити* всіх своїх дітей не йти на річку). Дієслова мовлення з префіксами *об-* та *в-* посідають периферійне місце в межах дистрибутивно-результативного способу дієслівної дії, тому що його ядро, як відомо, формують дієслова конкретної фізичної дії з префіксами *по-, пере-, ви-*.

Нарешті, результативне значення може бути похідним від ітеративного. Йдеться про досягнення результату внаслідок тривалої, повторюваної багато разів дії. Виразником цього синкретичного

значення, подібно до дієслів різноспрямованого руху, є префікс *ви-*, пор.: *виговорити*, *вибалакати* і *виходити*, *вибігати*, *виїздити* й под. Напр.: Свати говорили, поки не *виговорили* зайву сотню карбованців, ще одну корову, третю пару волів (І. Нечуй-Левицький); У цьому словесному двобої вона *вибалакала* собі допомогу. У стилістично маркованих дієслів мовлення з префіксом *ви-* типу *вибалакати*, *вибазікати*, *випатякати* й под. результативне значення має негативний характер, бо вони означають «довго говорячи, розказати щось таємне, те, чого не слід розголошувати», напр.: Він *вибалакав* те, що мати казала (Б. Грінченко); Плюгавенький оберлейтенант у своїй хлопській заподадливості *вибазікав* (розвідникам) неабиякої ваги військовій таємниці... (Ю. Бедзик).

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямку. У сучасній українській мові результативного значення вербальним дієсловам мовлення надає багато префіксів, що зумовлено доміантним становищем перфективних дієслів із спеціально-результативними та результативними значеннями. П'ять основних лексичних значень дієслів мовлення визначають їх сполучваність з різними обмежувально-темпоральними префіксами. У контексті лише двох дієслів мовлення – *говорити* і *балакати* – велика кількість дієслівних префіксів реалізувала широкий спектр результативних значень, тісно пов'язаних із значенням повноти вияву дії. У рамках отриманих результатів можна намітити перспективу подальшого студювання у цьому напрямку: простеження засобів видотворення у системі дієслів мовлення.

Література

1. Городенська К. Г., Кравченко М. В. Словотвірна структура слова/ К. Г. Городенська. – К. : Наук. думка, 1981. – 199 с.
2. Городенська К. Г. Аспектологічні характеристики дієслів руху, переміщення/ К. Г. Городенська // Актуальні проблеми граматики: зб. наук. праць. – Кіровоград, 1997. – Вип. 2. – С. 116-119.
3. Городенська К. Г. Видові протиставлення в системі сучасних дієслів/ К. Г. Городенська // Слово. Стель. Норма: зб. наук. праць. – К., 2002. – С. 118-121.
4. Загнітко А. П. Дієслівні категорії в синтагматиці і парадигматиці / А. П. Загнітко. – К.: НМК ВО, 1990. – 132 с.
5. Овчиннікова І. І. Лексико-семантична класифікація дієслів конкретної фізичної дії з семантикою створення об'єкта в українській мові : Автореф. дис. ... канд. філол. наук/І. І. Овчиннікова – К., 1993. – 23 с.
6. Русанівський В. М. Дієслово – рух, дія, образ/ Віталій Макарович Русанівський. – К. : Радянська школа, 1977. – 55 с.
7. Русанівський В. М. Структура українського дієслова/ Віталій Макарович Русанівський. – К. : Наук. думка, 1971. – 315 с.

Татьяна Чубань, Татьяна Левченко

ОСОБЕННОСТИ ПЕРФЕКТИВАЦИИ ВЕРБАЛЬНЫХ ГЛАГОЛОВ РЕЧИ

Аннотация. В статье выделены основные аспекты исследования перфективации глаголов речи в современном украинском языке, исследован вопрос о значении наблюдения над глаголом при изучении украинского языка. Описано параметры перфективации глаголов речи. Выделено и охарактеризовано лексико-семантические группы вербальных глаголов речи украинского языка, которые имеют свои особенности в соединении с приставками как реализаторами словообразовательно-грамматической и грамматической функции. Выводы подтверждены примерами. В итоге сказано, что результативного значения вербальным глаголам речи дают много приставок, что обусловлено доминантным состоянием перфективных глаголов.

Ключевые слова : глагол, вид, вербальные глаголы речи, видовые особенности, перфективация.

Tetiana Chuban, Tetiana Levchenko

FEATURES OF PERFECTATION OF VERBAL SPEECH VERBS

Summary. The article highlights the main aspects of the research of perfectation of verbal speech verbs in modern Ukrainian language, questions about the meaning of observation on the verb in the process of studying of Ukrainian language. The parameters of perfectation of verbal speech verbs were described. There were singled and characterized lexical and semantic groups of verbal speech verbs of Ukrainian language, which have their peculiarities in combination with prefixes as implementers of word building-grammatical and grammatical functions. The substantiation is confirmed by examples. There were made conclusions, that efficient value to verbal speech verbs is provided by many prefixes, that is caused by a dominant position of perfect verbs.

Key words : verb, kind, verbal speech verbs, specific features, perfectation.

Стаття надійшла до редакції 20. 02. 2017 р.

Чубань Тетяна Василівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української лінгвістики та методики навчання ДВНЗ „Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди”.

Левченко Тетяна Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української лінгвістики та методики навчання ДВНЗ „Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди”.